

VÝZNAM ROČENKY PRO VÝZKUM MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Pro vědeckou literární produkci současné doby je příznačná mnohotvárnost a různorodost obsahová, formální a druhová. Vycházejí materiály periodické i neperiodické, vydávané knižtiskem i jinými technikami, mají formu knižní nebo jsou vůbec nepodobné tradičním knihám, s nejrůznější tematikou, publicitou, určením a hodnotou. Díváme-li se z tohoto zorného úhlu na produkci minulých dvou desetiletí, můžeme konstatovat, že kromě mnohotvárnosti a různorodosti přibyla ještě nepřehledná kvantita, a to ve vědecké odborné literatuře vůbec a v literatuře o mezinárodních vztazích zvláště. Ruku v ruce s tímto vývojem se neobyčejně rozšířila literatura tvořící přechod mezi periodickou literaturou a knihami, označená v odborných katalogizačních pravidlech jako díla na pokračování. Nehledě na formální komplikace s tím spojené¹⁾ a na setření klasického vymezení hranic mezi periodiky a knihami, což způsobuje značné starosti informačním pracovníkům,²⁾ jde tu o to, že tyto seriály, jako logický produkt snah o zkrácení komunikačního procesu, představují jeden z nejčinnějších, nejspolehlivějších a nejsoustavnějších informačních zdrojů pro vědecké pracovníky.

Jedním z typů tohoto informačního zdroje jsou bezpochyby i ročenky. Odborníci i laická veřejnost je každým rokem doslovně zaplavována publikacemi tohoto druhu. Snad ve všech zemích publikují své roční přehledy oficiální i neoficiální instituce, politické strany a odbory, vědecké organizace i hospodářská zařízení. Nejinak je tomu i na světové úrovni v případě mezistátních seskupení či mezinárodních organizací.

Ve svém souhrnu se ročenky zaměřují na: a) geografický celek nebo jeho část či aspekt; b) institucionální útvar (organizaci, instituci, hnutí); c) problém.

Podle metodického přístupu k dané tématice je lze rozvrhnout asi na tyto kategorie:

- a) ročenky sborníkové povahy shrnující převážně analytické pohledy;
- b) ročenky analyticko-informační, analyticko-faktografické;

c) ročenky ryze faktografické, převážně chronologické a statistické.

Vycházejíce ze skutečnosti, že obecně vyplývá z jednotlivého, mezinárodní z národního a analýza z konkrétní, zvolili jsme pro svůj informační výklad tento postup: nejdříve uvádíme ročenky zabývající se jednou zemí, přecházíme k publikacím s problematikou kontinentu a posléze přistupujeme k různým typům ročenek s mezinárodním zaměřením; v těchto posledních pak spatřujeme těžiště naší informace.

Téměř každá země vydává dnes statistickou národní ročenku, která zachycuje v číslech její vývoj v hlavních oblastech společenského a hospodářského života.³⁾ Kromě těchto ročenek s všeobecným záběrem vycházejí ovšem i speciální⁴⁾ (z oblasti průmyslu, demografie atd.), v oblasti širší pak existují statistické ročenky mezinárodního charakteru s údaji celosvětovými⁵⁾ nebo regionálními.⁶⁾ Výběrový přehled o ročenkách uvedených druhů a specifičností sestavil pro čs. odborníky kolektiv informačních pracovníků Výzkumného ústavu pro zahraniční obchod.⁷⁾

Vedle prací ryze statistického charakteru vycházejí v mnoha zemích, zpravidla pod záštitou vládních míst, i národní ročenky jiného charakteru. Seznamují slo-

1) Hana Vítková, *K některým problémům zpracování seriálu*, Technická knihovna, 1969, č. 3, str. 74—79.

2) Jaroslav Podzimek, *Statistické materiály v knihovních fondech*, Technická knihovna, 1969, č. 6, str. 161—169.

3) Například: *Statistická ročenka ČSSR*, Praha, SNTL 1957 —

4) Například: *Vnešnjaja trgovlja SSSR — statističeskij obzor*, Moskva, Izd. Meždunarodnyje otnošenija 1968, 312 str.

5) *Statistical Yearbook*, New York, United Nations 1950 —

6) *Ekonomika socialističeskich stran v cifrach*, Moskva, Mysl 1966, 235 str. (Vydává Institut ekonomiki mirovoj socialističeskij sistem.)

7) *Seznam statističeských ročenek*, sestavili Vlasta Dlesková a kolektiv oborového střediska TEI, Praha 1963.

vem i číslem se základními daty té které země, s jejím státním zřízením, politickými stranami a masovými organizacemi, s hospodářskou situací, zahraniční politikou, s rozvojem vědy, kultury a sportu. Pokud jde o jejich formu, vycházejí jako skromné brožury i jako výpravné publikace vybavené tabulkami, grafy, mapami a fotografiemi, nezřídka doplněné i chronologií, biografií, bibliografií a texty dokumentů.

V socialistických zemích vydává obsáhlou ročenku tohoto typu například Polsko.⁸⁾ Rovněž publikace NDR⁹⁾ a Maďarska¹⁰⁾ sledují záměr podat obraz o vývoji ve všech oblastech společenského života v co nejširším pohledu. V ostatních socialistických zemích nevycházejí ročenky tohoto charakteru.

Ve vyspělých kapitalistických státech se s národními ročenkami setkáváme téměř všude. Běžného informačního typu je například ročenka rakouská¹¹⁾ a kanadská,¹²⁾ francouzská¹³⁾ je zpracována ve formě kroniky, britská¹⁴⁾ přináší navíc výběrovou bibliografii prací britských autorů. Italské ročenky¹⁵⁾ uvádějí vedle bibliografie a chronologie i životopisy významných osobností a *Annuario politico italiano* i dokumenty k vnitřní politice. Poněkud jiného charakteru je ročenka USA.¹⁶⁾

Čtenář zde najde nejen informace o politickém, hospodářském, kulturním a sportovním vývoji doplněné statistickými údaji a chronologií událostí, nýbrž i dokumenty z historie USA a úvahy známých osobností o vnitřní a zahraniční politice. Závěrečná čtvrtina knihy je pak jakýmsi průvodcem po historii, hospodářství a politice ostatních zemí světa.

Národní ročenky asijských států mají mnohdy dlouholetou tradici převzatou z doby koloniální éry, ročenky afrických zemí teprve hledají svůj profil, latinsko-americké publikace nacházíme jen vzácně. Svým zpracováním je zajímavá izraelská ročenka¹⁷⁾ se zprávami jednotlivých ministerstev o plnění úkolů v rámci jejich resortů, indická¹⁸⁾ s údaji o vnitřním a zahraničně politickém vývoji země jako celku i jednotlivých států, japonská¹⁹⁾ a tchajwanská²⁰⁾ s chronologií událostí. Japonská ročenka se zaměřuje hlavně na hospodářskou oblast a tchajwanská věnuje kapitulu i hospodářskému, politickému

a kulturnímu vývoji v ČLR a uvádí životopisy čínských osobností. Singapurská a hongkongská ročenka²¹⁾ otiskují navíc bibliografii domácích i cizích autorů o vydávající zemi. Obsáhlou ročenku běžného typu vydává Austrálie²²⁾ a Nový Zéland.²³⁾ Dostupné ročenky afrických států²⁴⁾ přinášejí pouze nejnutnější údaje

8) *Rocznik polityczny i gospodarczy*. Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne 1958 —

9) *Jahrbuch der Deutschen Demokratischen Republik*. Berlin, DIZ 1956 —

10) *Hungary*. Hungarian National Commission for UNESCO. Budapest, Pannonia Pres 1966 — (Vychází též francouzsky, rusky, německy a španělsky).

11) *Österreichisches Jahrbuch*. Nach amtlichen Quellen hrsg. vom Bundespresidentenamt. Wien, 1961. 696 s. — 15. poválečné a 32. předválečné vydání.

12) *Canadian Annual Review for 1966*. Ed. by John Saywell. Toronto, University of Toronto Press 1967. 12, 521 s.

13) *L'année politique, économique, sociale et diplomatique en France*. Paris, PUF 1946 —

14) *Britain*. London, Her Majesty's Stationery Office 1946 —

15) *Italia 1968*. Annuario dell'economia, della politica, della cultura. Milano, COMPASS S. p. A. 1968. 1250 s.

16) *Information Please Almanac, Atlas and Yearbook 1966*. New York, Dan Golen-paul Associates, Simon and Schuster 1947 —

17) *Israel Government Yearbook*. Tel Aviv, GPO 1950 —

18) *India. A Reference Annual*. Delhi 1953 —

19) *Japan Economic Yearbook*. Tokyo, The Oriental Economist 1963. 292 s.

20) *China Yearbook 1962-1963*. Taipei, China Publishing Co. 1963. 12, 1095 s.

21) *Singapore Year Book*. Singapore, GPO 1967. 386 s.; *Hong Kong. Report for the Year 1962*. Hong Kong, GPO 1963. 14, 467 s.

22) *Yearbook of the Commonwealth of Australia*. No. 42. Canberra, A. J. Arthur, Commonwealth Government Printer 1956. 31, 1258 s.

23) *New Zealand Official Yearbook*. Wellington, R. E. Owen 1966. 9, 1208 s.

24) *Sudan, Almanac 1963*. Khartoum, GPO 1963. 311 s.; *Nigeria Yearbook 1967*, Apapa, The Daily Times of Nigeria Ltd. 1967. 304 s.; *The United Arab Republik. The Yearbook 1966*. Cairo, Information Administration Press 1966. 270 s.; *Ghana Yearbook 1965*. Accra 1965. 272 s.; *L'annuaire du Togo 1963/1964*. Lome, Le Service

o dané zemi. O politickém, hospodářském a kulturním vývoji Brazílie a Mexika informuje ročenka brazilského ministerstva zahraničí²⁵⁾ a mexické banky.²⁶⁾

Z výše uvedeného vyplývá, že až na malé výjimky neexistuje země, která by nepublikovala tou či onou formou údaje nezbytné pro poznání své základní struktury. Podstatně méně ročenek se zabývá sledováním vývoje ve vyšších, regionálních či kontinentálních celcích. Proto jsou cenné i výroční zprávy, vydávané různými regionálními organizacemi. Socialistické země a jejich seskupení nevydávají zatím podobné zdroje informací — kromě výroční zprávy Mezinárodní banky pro hospodářskou spolupráci vydávanou v hlavních světových jazycích. V případě západoevropských integračních seskupení je takových zdrojů více.

Jednou z nejlépe zpracovaných prací z této oblasti je ročenka vydávaná pod záštitou Evropské rady.²⁷⁾ Každé její vydání je rozděleno na část studií, dokumentů a bibliografie. Obsahem studií významných autorů je problematika západoevropských organizací, vzájemné vztahy evropských zemí, jejich poměr k třetímu světu, ekonomická, finanční, měnová politika aj. Oddíl dokumentů obsahuje základní dokumenty o činnosti šestnácti západoevropských organizací, chronologii a obsáhlou bibliografii.

Také komise EHS, ESUO a Euratomu vydávaly až do roku 1967 separátně své výroční zprávy. Po jejich fúzi a vytvoření společné Rady a Komise společenství vydávají i společnou výroční zprávu.²⁸⁾ Její jednotlivé kapitoly se zabývají základními otázkami společného trhu, činnosti jeho orgánů (Evropský parlament, soudní dvůr) a právními problémy. Výroční zpráva ESVO²⁹⁾ věnuje ve své první části pozornost otázkám vzájemné spolupráce členských zemí a v současné době (Annual Report 1967—1968) i otázkám západoevropské integrace. Důležitý je přehled o vývoji zahraničního obchodu členských zemí a o jejich hospodářském rozvoji. Druhá a třetí část se pak v hlavních rysech zabývá otázkami obchodní politiky, technickou a administrativní problemati-

kou obchodu, tarifů, cel, konvencí a zahraničními vztahy.

V této souvislosti by neměla zůstat stranou naší pozornosti ani britská ročenka regionálního zaměření³⁰⁾ zabývající se všemi aspekty britských vztahů k zemím Commonwealthu, vývojem této organizace a jednotlivých členských států.

S kvalitativně jinou situací se opět shledáváme v regionech hospodářsky méně vyvinutých zemí. I zde přirozeně existují vlastní zdroje informací,³¹⁾ převážně však jsme odkázáni na informace z jiných zemí. V socialistickém táboře se tento výzkum teprve konstituuje, avšak ukazuje již, na určité relevantní výsledky. Jako doklad můžeme uvést sovětskou dvoudílnou cyklostylovanou ročenku Institutu Afriky³²⁾ anebo výpravnou analyticko-informační ročenku NDR³³⁾ vydávanou univerzitou Karla Marxe v Lipsku.

Důkladné a široké fakticitní informace poskytují publikace západních, kapitalistických zemí. Bývalé koloniální velmoci věnují velkou pozornost svým bývalým zámořským teritoriím i v současnosti. Tak se stal systematický vědecký výzkum

de l'Information 1964. 208 s.; *République Fédérale du Cameroun, Annuaire National 1967*. Toulouse, 1967. 419 s.

²⁵⁾ *Brésil 1964*. Ressources et Possibilités. Ministère des Relations Extérieures. Brasilia 1964. 666 s.

²⁶⁾ *Mexico 1966*. Facts, figures and trends. Mexico City 1966. 272 s.

²⁷⁾ *Annuaire Européen*. Le Haye, Martinus Nijhoff 1955 — (anglický název *European Yearbook*).

²⁸⁾ *Erster Gesamtbericht über die Tätigkeit der Gemeinschaften*, 1967. Brüssel, Kommission EGKS, EWG, EURATOM 1968. 534 s.

²⁹⁾ *Eighth Annual Report of the European Free Trade Association, 1967—1968*. Washington, European Free Trade Association Information Office 1968. 50 s.

³⁰⁾ *A Commonwealth Office Yearbook*. A Reference Book on the Commonwealth, London, M. S. O. 1968. 7, 816 s.

³¹⁾ *L'année politique Africaine 1967*. Dakar, Société Africaine d'Édition 1967. 148 s.

³²⁾ *Afrika v sovětskích issledovantjach. Ježegodnik*. Moskva, 1968. Vypusk I ... 220 s. Vypusk II ... 297 s.

³³⁾ *Asten, Afrika, Lateinamerika 1968*. Bilanz, Berichte, Chronik. Zeitraum 1967. Leipzig 1968. 605 s.

Afriky, zejména maghrebských zemí, monopolem Francie, oblast východní a jižní Afriky a asijský kontinent opět doménou Anglie. Francouzská, britská a západoněmecká výzkumná centra nebo nakladatelství vydávají řadu ročenek s informacemi o třetím světě.

Klíčovou prací k poznání vývoje v maghrebských zemích je francouzská ročenka *Annuaire de l'Afrique du Nord* společnosti Le Centre de Recherches sur l'Afrique Méditerranéenne, Aix-En-Provence (Paris, 1962—). Tato objemná publikace (přes 1100 stran) obsahuje řadu studií o aktuálních hospodářských, sociálních a politických otázkách regionu a obsáhlu, pečlivě vypracovanou informační část s kronikou vnitropolitických, diplomatických, sociálních a kulturních událostí v každé ze čtyř zemí. V závěru jsou uváděny zprávy z vědeckého světa a recenze nových knih o této oblasti, přičemž značná pozornost je věnována systematické bibliografii. O oblasti Afriky na jih od Sahary informuje ročenka³⁴⁾ vydávaná za spolupráce tří francouzských výzkumných center; ve své první části uvádí studie o postavení Afriky v mezinárodních vztazích a organizacích, v druhé části informuje o jednotlivých zemích včetně kolonií. Celému africkému kontinentu je věnována západoněmecká ročenka sborníkového typu, kterou vydává Deutsche Afrika-Gesellschaft.³⁵⁾ Obsahuje řadu studií západoněmeckých politiků, vědců a publicistů, zabývajících se africkými otázkami, a Afričanů, kteří mají zájem na vztazích k NSR. Její stálová rubrika jsou chronologie hlavních událostí v Africe, různé informace a přehledy (africké vysoké školy, odbory, studentské svazy aj.).

Bohatým pramenem faktografických zpráv o arabských zemích je obsáhlá britská komerční ročenka³⁶⁾ informující asi o 35 zemích a územích jmenované oblasti. Vedle obsírnějších historických dat uvádí hospodářský a statistický přehled, informace o ústavách, politických stranách a jejich vůdcích, soudnictví, financích, obchodu, organizaci vzdělání atd. V závěru informace o každé zemi otiskuje bibliografii prací z různých let. Úvodní kapitoly seznamují s ročním vývojem v arabském světě, s meziarabskými vztahy, hospodářskými otázkami regionu, s organizacemi, jejich statuty a přehledem činnosti. Při-

pojena je biografická část s životopisy významných osobností této oblasti.

Problematické latinskoamerických zemí jako historického celku je věnována západoněmecká ročenka, kterou vydává Richard Konetzke a Herman Kellenbenz.³⁷⁾ Jejím cílem je podporovat výzkum této oblasti na německých výzkumných pracovištích. Spolupracovníky ročenky jsou profesori evropských, severoamerických a jihoamerických universit. Recenzní část ročenky seznamuje s publikacemi o oblasti.

V závěru je nezbytné ještě upozornit na výroční zprávy regionálních hospodářských komisí spadajících pod Hospodářskou a sociální radu OSN³⁸⁾ (ECE, ECAFE, ECA, ECLA), které obsahují podrobný výklad různých akcí na poli spolupráce příslušného regionu v průmyslu, mezinárodním obchodu, plánování apod., včetně projektů v rámci oblastí a důležitých dokumentů.

Pro rozsáhlost a mnohotvárnost daného tématu jsme v úvodu zdůraznili, že naším cílem je podat především informaci o ročenkách zabývajících se globálním pohledem na svět jako celek, ať již se zdůrazněním některého jeho aspektu, anebo vybrané specifické části. Vycházeli jsme přitom ze zkušenosti, že pro odborníky z oblasti mezinárodních vztahů jsou tyto práce nejužitečnější.

Tento druh ročenek je vydáván pře-

³⁴⁾ *Année africaine*. Paris, Éditions A. Pedone 1963 —

³⁵⁾ *Afrika-heute. Jahrbuch der Deutschen Afrika-Gesellschaft*. Köln, Verlag Deutscher Wirtschaftsdienst 1957 —

³⁶⁾ *The Middle East and North Africa*. London, Europa Publications 1948 — (do r. 1964 vycházela pod názvem *The Middle East*).

³⁷⁾ *Jahrbuch für Geschichte von Staat, Wirtschaft und Gesellschaft Lateinamerikas*. Köln, Böhlau Verlag 1964. 371 s.

³⁸⁾ *Economic Commission for Europe. Annual Report*. New York, UN, 1948—
Economic Commission for Asia and the Far East. Annual Report. New York, UN, 1953 —

Economic Commission for Africa. Annual Report. New York, UN 1961—
Economic Commission for Latin America. Annual Report. New York, UN 1949 —

vážně významnými vědeckými ústavy, nejdůležitějšími světovými organizacemi a mezinárodně uznávanými nakladatelstvími. Zkoumáme-li vydavatelskou činnost ústavů pro mezinárodní vztahy v socialistických zemích, zjistíme, že téměř všechny vydávají práce tohoto charakteru. Jejich kladem je, že přinášejí nejen fakta, ale i marxistický rozbor světových trendů, ilustrovaných zpravidla na nejdůležitějších zemích a nefaktuálnějších problémech. Tohoto typu je například sovětská ročenka,³⁹⁾ kterou vydává Institut mirovoj ekonomiki i meždunarodnych otnošenij (IMEMO), jugoslávská práce⁴⁰⁾ Institutu za međunarodnu politiku i pravdu a publikace Ústavu pro mezinárodní politiku a ekonomii (ÚMPE) v Praze.⁴¹⁾ Všechny tyto ročenky analyzují hlavní aspekty vývoje tří hlavních světových oblastí (socialistické, kapitalistické a rozvojové) a politický i hospodářský vývoj nejdůležitějších zemí. Jejich významnou součástí jsou stálé kapitoly o zahraniční politice vydavatelské země, údaje o vývoji světového hospodářství, případně světová chronologie.

Faktografickým doplňkem ročenky IMEMO lze nazvat *Ježegodnik Bošoj Sovetskoj Enciklopedii* vydávaný již od roku 1957, který informuje o nejdůležitějších událostech v politickém, ekonomickém a kulturním životě v SSSR jako celku a v jednotlivých svazových republikách a autonomních oblastech. V další části přináší informace o všech státech světa včetně nesamostatných území a kolonií, o činnosti mezinárodních organizací, o jednání významných konferencí, o vývoji v mezinárodním komunistickém hnutí. Závěrečné kapitoly seznamují s hospodářským rozvojem v socialistických a kapitalistických zemích, s vývojem světové vědy, techniky, sportu. Zvláště významná je chronologie mnohostranných i dvoustranných setkání představitelů komunistických a dělnických stran v daném roce.

Do stejné skupiny můžeme zařadit ročenku berlínského Deutsches Institut für Zeitgeschichte (DIZ),⁴²⁾ která uvádí ve vstupních kapitolách hlavní tendence vývoje mezinárodních vztahů a světového hospodářství, stručný přehled o činnosti OSN a nejdůležitějších hospodářských, politických a vojenských organizací všech tří světových oblastí. Druhá část, zaujíma-

jící tři čtvrtiny celkového rozsahu knihy, přináší faktické údaje o hospodářském a politickém vývoji asi 70 zemí. Velmi významná je tato práce pro kapitolu o vzájemných vztazích obou německých států a o postoji ostatních zemí k německé otázce.

Sborníkového typu je ročenka Polského Instytutu Spraw Międzynarodowych (PISM),⁴³⁾ která přináší ve francouzském překladu nejzajímavější stati z politické, právní a ekonomické oblasti, jež vyšly během předcházejícího roku v polských časopisech, především pak v ústavním měsíčníku Sprawy Międzynarodowe, k celosvětové problematice, včetně polské bibliografie k danému okruhu otázek. Spíše informativního charakteru je ročenka *Świat w przekroju*.⁴⁴⁾ Zařazuje vedle přehledu o hospodářském a politickém vývoji všech zemí světa analytickou část, nazvanou Hlavní problémy světové politiky, materiál o činnosti mezinárodních organizací a o hlavních mezinárodních konferencích. Seznamuje podrobně s vývojem světového hospodářství, osvěty, vědy a techniky, kultury a sportu.

Z ročenek s mezinárodně vztahovou problematikou vydávaných v západní Evropě je třeba jmenovat především ročenky britských vědeckých ústavů. Londýnský The Royal Institute of International Affairs, jeden z nejstarších evropských ústavů pro studium mezinárodních vztahů vůbec, vydává práci,⁴⁵⁾ která obsahuje závažné studie o vnitropolitickém a zahraničně politickém vývoji ve třech hlavních světových oblastech a o jejich vzájemných vztazích. Souběžně s tím vychází i řada *Documents on International Affairs*. Také ročenka dalšího britského ústavu The London Institute of World Affairs patří k významným

³⁹⁾ *Meždunarodnyj ježegodnik*. Politika i ekonomika. Moskva, Politizdat 1958—

⁴⁰⁾ *Godišnjak*. Beograd, kultura 1963—

⁴¹⁾ *Svět*. Praha, Svoboda 1967— [v letech 1958—1966 pod názvem *Mezinárodní vztahy*].

⁴²⁾ *Die Welt*. Daten, Fakten, Informationen. Berlin, Dietz 1964 —

⁴³⁾ *Annuaire Polonais des Affaires Internationales*. Varsovie 1960 —

⁴⁴⁾ Warszawa, Wiedza Powszechna 1959 —

⁴⁵⁾ *Survey of International Affairs*. London, Oxford University Press 1925—

publikacím svého druhu.⁴⁶⁾ Každé její vydání obsahuje kolem deseti obsažných analytických statí o závažných světových událostech roku. Autoři věnují pozornost převážně otázkám politickým, i když nezůstávají stranou ani ekonomické, měnové a mezinárodně právní problémy. Doplňují je informace o nejvýznamnějších pracích z dané problematiky vydaných v předešlých dvou letech. Třetí ze skupiny britských ročenek analytického, a analyticko-informačního charakteru je *The Annual Register, World Events*.⁴⁷⁾ Přináší obraz o vývoji všech významných zemí na světě, seřazených podle politických celků a zeměpisných oblastí. Zvlášť podrobně informuje o událostech ve Velké Británii. Její závěrečné analytické statí se zabývají světovým vývojem vědy, práva, umění, ekonomie a sociologie. U této práce je třeba zdůraznit, že obsahuje statí o všech zemích světa, byť nestály toho roku v popředí světového zájmu, na rozdíl od jiných ročenek, které se zabývají převážně politickými celky a konfliktními situacemi. O její serióznosti a oblibě svědčí fakt, že v roce 1969 vychází v 210. vydání. Informaci o ročenkách britského původu s celosvětovou problematikou uzavřeme popisem ryze faktografické publikace, kterou vydává za spolupráce dopisovatelů z různých částí světa The Statesman's Yearbook Office.⁴⁸⁾ Tato publikace s více než staletou tradicí obsahuje až 1700 stran a zpracovává nesmírné množství faktografického materiálu. Lze ji nazvat bez nadsázky jednosvazkovou encyklopedií všech zemí, kde u každého státu či země je uvedena stručná historie, informace o ústavě, složení vlády a současné realie včetně organizace a stavu obrany, diplomatického zastoupení a bibliografie prací, které jednájí o jejím vývoji. Kapitola o USA informuje také o jednotlivých amerických státech. Nechybí jmenný rejstřík, mapy a statistická příloha.

Z francouzských ročenek bychom chtěli uvést práci vycházející po řadu let v edici *Notre Temps*.⁴⁹⁾ Ve své první části se zabývá událostmi roku, potom následují zprávy o vývoji v jednotlivých kapitalistických a socialistických zemích. V kapitole věnované rozvojovému světu je v úvodní části obvykle shrnuta problematika celé oblasti a pak následují fakticitní zprávy

o zemích, v nichž došlo během roku ke změnám. Autoři se zaměřují více na vnitřní a zahraničně politický vývoj než na hospodářské údaje. Značnou pozornost věnuje ročenka hospodářství a vnitřním otázkám Francie. Na rozdíl od jiných prací tohoto charakteru má obsáhlou kapitolu týkající se církevních otázek, světového vývoje vědy, umění, literatury a sportu.

Do stejné skupiny analyticko-informačních prací můžeme zařadit i ročenku milánského ústavu pro studium mezinárodní politiky.⁵⁰⁾ Tato objemná publikace (až 1500 stran) rozebírá v krátkých jedno- i vícestránkových statích problémy mezinárodních vztahů, světového hospodářství a vnitřního vývoje zemí, v nichž došlo toho roku ke změnám. Významná je kapitola o italské zahraniční politice. Každá z kapitol končí bibliografickým přehledem prací k danému tématu sestaveným z tisku, knih a časopisů. Faktografická část ročenky obsahuje stručnou chronologii všech zemí abecedně srovnaných, informace o mezinárodních organizacích, přehled o smlouvách uzavřených italskou vládou a obsáhlou bibliografii prací za delší časové období.

Ze západoněmeckých prací je třeba uvést obsažnou ročenku, kterou vydává Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik v Bonnu.⁵¹⁾ Na rozdíl od ostatních ročenek věnuje kapitolu německé otázce, podrobně analyzuje vztahy v západní Evropě a poměry v EHS. Také události v socialistickém světě jsou podrobeny důkladnému rozboru. Ve srovnání s francouzskou ročenkou (*L'année dans le monde*) přináší velké množství materiálů o třetím světě bez ohledu na úlohu NSR v těchto zemích. Ročenka je doplněna podrobnou bibliografií rozdělenou podle států, jmenným a

⁴⁶⁾ *The Yearbook of World Affairs*. London, Stevens & Sons 1946—

⁴⁷⁾ *The Annual Register, World Events in 1968*. London, Longmans Green and Co. Ltd. 1969. 17, 562 s.

⁴⁸⁾ *The Statesman's Yearbook 1968—1969*. London, Macmillan & Co. Ltd. 1968. 27, 1727 s. 105 vydání.

⁴⁹⁾ *L'année dans le monde*. Paris, B. Arthaud 1967. 381 s.

⁵⁰⁾ *Annuario di politica internazionale*. Milano 1944—

⁵¹⁾ *Die Internationale Politik*. München, Verlag R. Oldenbourg 1958—

věcným rejstříkem. Jako její doplněk vycházejí dokumenty k zahraniční politice přetištěné z časopisu *Europa-Archiv*, jehož je tato společnost vydavatelem. Jako druhý doplňkový svazek vychází knižně chronologie mezinárodních událostí příslušného roku přetištěná rovněž z *Europa-Archiv*. Lze ji charakterizovat jako chronologii celosvětových událostí, promítá se v ní však značně zahraniční politika NSR a stanoviska k německé otázce.

S americkým názorem na vývoj mezinárodních událostí a s politikou USA vůči ostatnímu světu nás seznamuje ročenka vydávaná institucí Council on Foreign Relations v New Yorku.⁵²⁾ Jak již vyplývá z názvu ročenky, vyjadřují stati nejen americké hledisko, nýbrž i úlohu USA v té které oblasti. Publikace je rozdělena cca na dvanáct kapitol, v nichž je světové dění zpracováno tématicky podle důležitosti událostí, které se v určité oblasti vyskytly. Nepřihlíží se ke geografickému dělení. Jednotlivé kapitoly analyzují politický vývoj v USA, úlohu NATO v západní Evropě, vývoj v socialistickém táboře. Asi dvě třetiny knihy jsou věnovány vývoji ve třetím světě a úloze USA, jež v tomto vývoji zaujímají. Poslední kapitola jedná o činnosti OSN.

Pokud jde o rozvojový svět, je v produkci ročenek zde projednávaného typu velmi slabě zastoupen. Jak známo, neexistují v těchto zemích až na výjimky samostatné výzkumné ústavy ani finančně silná nakladatelství, které by prováděly komplexní výzkum mezinárodních vztahů. Jde většinou o střediska při universitách, často velmi mladá, která buď dosud nepřikročila k vydávání tohoto typu publikací, nebo jsou nám jejich ročenky neznámé a nedostupné.

Jako skromný příspěvek z asijské produkce lze uvést ročenku turecké university v Ankaře, kterou vydává Ústav pro mezinárodní vztahy při fakultě politických věd.⁵³⁾ Valnou její část zabírají stati věnované především vnitřním a zahraničně politickým otázkám Turecka, méně pak již mezinárodním kontextům. Informativní část obsahuje texty dokumentů, chronologii turecké zahraniční politiky, recenze tureckých publikací o mezinárodních vztazích a bibliografii. Stejného sborníkového typu je ročenka vydávaná studijní skupinou pro mezinárodní právo a mezinárodní

otázky na universitě v Madrasu.⁵⁴⁾ Autoři statí, převážně profesori madraské university, se zabývají přednostně indickými a asijskými problémy. Ročenka má recenzní část s rozbory nových, většinou indických, britských a amerických děl s mezinárodně právní problematikou a předmětový rejstřík. Příležitostně přináší i texty dokumentů.

Jedním z nejdůležitějších zdrojů informací o vývoji mezinárodních vztahů, světové politiky a celkového vývoje světové ekonomiky jsou ročenky a výroční zprávy mezinárodních organizací.

Pod pojmem mezinárodní organizace se dnes uvádí velké množství nejrůznějších organizací.⁵⁵⁾ Ukazuje se však, že pro náš účel jsou nesporné jen některé z nich. Je to především OSN, jejíž ročenka⁵⁶⁾ je prostě nepostradatelná. Obsahuje kromě nejdůležitějších údajů o vlastní struktuře a funkci organizace obsáhlý komplexní přehled o politických, hospodářských a právních otázkách celého světa. Je příznačné, že se struktura ročenky za celou dobu jejího vydávání podstatně nezměnila. V první části se pravidelně objevuje vlastní činnost a stanoviska Spojených národů, ve druhé činnost odborných organizací. Nejzajímavější jsou tématické skupiny o politických a bezpečnostních otázkách a o ekonomických a sociálních problémech. Soustavná pozornost se věnuje celosvětovým otázkám jako odzbrojení, mírovému využití atomové energie a kosmu, zásahům OSN při řešení konfliktních situací, problematice kolonialismu. V jednotlivých oblastech světa je u Evropy zaměřena pozornost na zlepšení vztahů mezi státy s různým společenským zřízením, v Africe, Latinské Americe a Asii na krizové oblasti. Materiály vypracované různými

⁵²⁾ *The United States in World Affairs*. New York, Harper & Row 1931—

⁵³⁾ *The Turkish Yearbook of International Relations*. Ankara 1960—

⁵⁴⁾ *The Indian Yearbook of International Affairs*. Madras 1952—

⁵⁵⁾ Viz: *Yearbook of International Organizations*. Brussels, Union of International Associations 1956—

⁵⁶⁾ *Yearbook of the United Nations*. New York, UN 1947—

orgány OSN jsou podkladem pro globální výklad celkové situace světového hospodářství za uplynulý rok včetně plánů a projektů do budoucna a otázek mezinárodní hospodářské spolupráce. Jednotlivé kapitoly jednájí o mezinárodním obchodu, vědě, technologii, statistice, o problémech lidských práv a pomoci uprchlíkům. Z otázek mezinárodního práva stojí na prvním místě činnost a rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora. Aby ročenka usnadnila čtenáři podrobnější studium materiálů OSN, uvádí na konci každé kapitoly seznam dokumentů této organizace klasifikovaný zkratkami archivního systému OSN. Jednotlivé kratší kapitoly ročenky pojednávají pak o činnosti odborných organizací OSN: IAEA, ILO, UNESCO, FAO, WHO, IBRD, IFC, IDA, IMF, ICAO, UPU, ITU, WMO, IMCO a GATT. V přelohách je uváděn nejnovější seznam členů OSN, Charta, struktura, seznam delegací, informačních center aj.

Kromě toho vydávají odborné organizace OSN své vlastní výroční zprávy. Pro studium světové ekonomiky je nepostradatelná zpráva Mezinárodního měnového fondu.⁵⁷⁾ V její první části jsou v souvislosti s přehledem o činnosti Fondu probírány jednotlivé stránky hospodářského vývoje v členských zemích. Výklad je doplněn množstvím statistik a grafů. Podobné informace lze získat z dalších materiálů Mezinárodního měnového fondu⁵⁸⁾ a Světové banky,⁵⁹⁾ které sledují hospodářský vývoj hlavně z hlediska finanční problematiky. GATT publikoval zprávy o své činnosti v letech 1952—1960 v ročence *International Trade*. Toto spojování popisu činnosti organizace s podrobným přehledem o vývoji mezinárodního obchodu bylo pro čtenáře nevýhodné, a proto se přikročilo k vydávání zpráv separátně. Výroční zpráva GATT má tedy dva samostatné díly. První z nich⁶⁰⁾ je 40—50stránková brožura informující o základní problematice činnosti v oblasti mezinárodního obchodu, o výsledcích zasedání a o speciálních problémech mezinárodního obchodu. Druhá publikace⁶¹⁾ podává každoročně rozsáhlý rozbor hlavních aspektů vývoje mezinárodního obchodu, který je doložen statistickým materiálem. V první části je vypracován přehled o současných trendech, přičemž je věnována také pozornost výrobním podmínkám v jednotlivých průmys-

lových odvětvích. Druhá část obsahuje velmi detailně členěný rozbor a faktografické údaje o obchodu podle jednotlivých komodit. Třetí část podrobně analyzuje zahraniční obchod podle oblastí a jednotlivých zemí. Publikace obsahuje seznam členských zemí a je vybavena podrobnými statistickými tabulkami a grafy.

Jak jsme se snažili na četných příkladech ukázat, představují ročenky ve světové literatuře současné doby již téměř nepřehledné množství nejrozmanitějších metodických typů nejrůznějšího tematického zaměření. Z multidisciplinární povahy mezinárodních vztahů jako vědní disciplíny vyplývá, že badatel potřebuje pro svou práci přinejmenším vždy několik typů ročenek. Jde o to, aby použil pro svůj výzkum právě nejvhodnější typ s optimálním zaměřením. Klasifikací ročenek a jejich stručným přehledem jsme se snažili přispět k jeho informovanosti.

Marie Jarošová
a kolektiv dokumentační skupiny ŮMPE

⁵⁷⁾ *Annual Report of the Executive Directors for the Fiscal Year Ended...* (April 30, 1968) Washington, IMF 1968. 13, 200 s.

⁵⁸⁾ *Annual Report*. Exchange Restrictions. Washington, IMF 1949—

⁵⁹⁾ International Bank for Reconstruction and Development. International Development Association. *Annual Report*. Washington, IBRD 1947—

⁶⁰⁾ *The Activities of GATT 1959—1960*. Geneva, GATT 1960.

⁶¹⁾ *International Trade 1952*. Geneva, The Contracting Parties to the GATT (1953).